

EN GUÀRDIA!

COL·LECCIÓ DIRIGIDA PER
ENRIC CALPENA i ORIOL JUNQUERAS

CAMÍ DE SICÍLIA

L'EXPANSIÓ MEDITERRÀNIA DE CATALUNYA

ORIOL JUNQUERAS

• Col·lecció En Guàrdia! - 4 •

Dirigida per Enric Calpena i Oriol Junqueras

En Guàrdia!

Camí de Sicília

L'expansió mediterrània
de Catalunya

Oriol Junqueras

Cossetània
EDICIONS

Aquesta obra ha estat publicada amb una subvenció de la
Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura

Primera edició: setembre del 2008

© Oriol Junqueras
© Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Il·lustració de la coberta:
Lluís-Albert Arrufat

Directors de la col·lecció: Enric Calpena i Oriol Junqueras

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: •••••

ISBN: 978-84-9791-353-9

Dipòsit legal: •••.•••-2008

Hi havia una vegada...

La llegenda de l'emperadriu d'Alemanya

Segons una llegenda, l'emperador d'Alemanya va prendre per muller una dona molt bella i d'alt llinatge, la filla del rei de Bohèmia.

Un bon dia, però, va arribar a la cort alemanya un cavaller molt ben plantat que enamorava totes les dones. Aprofitant-se de la situació, dos malvats cortesans van assegurar a l'emperador que la seva estimada esposa l'havia traït embolicant-se amb aquell nouvingut. Ferit en l'orgull, el desconfiat emperador va tancar l'emperadriu en una cambra aïllada del món exterior durant un any i un dia. Si durant aquest període de temps no apareixien dos nobles disposats a defensar el seu honor en un combat mortal contra els dos cortesans que l'havien acusat, l'emperadriu seria cremada davant del seu poble per haver comès, suposadament, aquell pecat.

Empresonada en aquella cambra aïllada, l'emperadriu va intentar inútilment trobar dos paladins disposats a arriscar les seves vides en un combat mortal, però tots els nobles de l'imperi temien el poder d'aquells malvats cortesans i la ira de l'emperador, dominat per la desconfiança i l'odi.

Finalment, desesperat per l'enorme injustícia que s'estava a punt de cometre amb la seva senyora, un petit joglar va encetar un llarg viatge per trobar en terres llunyanes dos cavallers disposats a defensar l'honor d'una dama tan innocent i tan bonica. I, d'aquesta manera, el joglaret va arribar a la cort del comte de Barcelona, que —ben cofoi— es va aprestar a escoltar les boniques històries de terres tan llunyanes que, de

ben segur, aquell noi li explicaria. El que les orelles del comte escoltaren, però, fou la trista història de l'emperadriu d'Alemanya. I, profundament commogut, va decidir que ell mateix i el seu noble de més confiança —Bertran de Rocabruna— defensarien l'honor d'aquella dama falsament acusada.

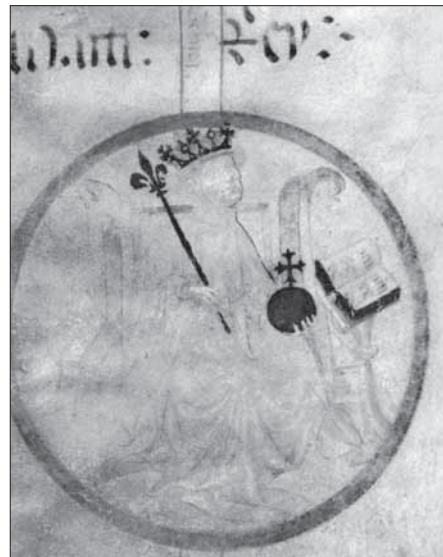
Una setmana abans de l'execució, el comte i Bertran de Rocabruna van començar el viatge cap al seu destí. Quan van arribar a la ciutat de Colunya, on estava empresonada l'emperadriu, el comte va enviar un missatge a l'emperador per informar-lo de l'arribada de dos cavallers que, assabentats de les acusacions pronunciades contra la seva muller, havien vingut a defensar-la. Abans, però, demanava d'entrevistar-se amb l'emperadriu per mirar d'esbrinar la veritat.

Ella va donar la seva versió dels fets al comte. Meravellat davant la seva bondat, aquest va revelar-li la seva autèntica identitat, oculta fins aquell moment. Com a mostra d'agraïment, l'emperadriu va lliurar-li un anell perquè el protegís durant el combat.

Un cop plenament decidit a acceptar el repte, el comte fou informat que el duel es duria a terme al dia següent, amb l'emperadriu lligada a la pira esperant la seva sort i amb el poble de Colunya com a testimoni.

L'endemà, però, abans d'enfilars el camí de la batalla, Bertran de Rocabruna va fugir sobtadament i deixà el seu senyor sol davant del perill. Malgrat tot, el comte no es va fer enrere i va demanar a l'emperador d'enfrontar-se als seus rivals per separat, l'un rere l'altre. Aparellats al camp de batalla, el comte i el seu primer contrincant van començar el duel.

La primera escomesa va ser mortal per al noble germànic, que va caure a terra ferit de mort per la llança del comte català. En contemplar aquella escena, sorprès i meravellat per la destresa d'aquell inesperat paladí de l'emperadriu, el segon dels seus rivals va retirar-se i confessà la falsedat de les injúries que —tant ell com el seu company— havien llançat contra aquella dona tan honesta. El noble va obtenir el perdó i la mercè de la seva senyora, que va quedar lliure de tota sospita. Per la seva banda, un cop complerta la seva missió, el comte de Barcelona va emprendre el camí de tornada cap a Catalunya. Impressionat, l'emperador va demanar qui era aquell cavaller que tan valerosament havia defensat l'honor i la vida de l'emperadriu. I, quan ella li va desvelar que el seu salvador era el comte de Barcelona, l'emperador va anar a buscar-lo i, en recompensa per tot el bé que havia fet, li oferí les terres de Provença.

Imatges del rotlle genealògic dels reis d'Aragó i comtes de Barcelona (monestir de Poblet). D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Pere el Catòlic, Alfons el Benigne, Pere el Cerimoniós i Martí l'Humà.

La llegenda en el marc de l'enfrontament catalanoangeví

A la segona meitat del segle XIII, en la seva *Crònica del rei en Pere*, Bernat Desclot es val d'aquesta llegenda per justificar les pretensions catalanes sobre el comtat de Provença. A nosaltres ens serveix de metàfora per a il·lustrar la lluita entre catalans i francesos per l'hegemonia al Mediterrani occidental, una lluita que gira a l'entorn de Provença i Sicília. A la primera meitat del segle XII, les terres provençals havien quedat unides a Catalunya pel matrimoni entre Ramon Berenguer III de Barcelona i Dolça de Provença i, ara, a la segona meitat del segle XIII, estan en mans dels francesos de la casa d'Anjou (o angevins), els quals, a més, amb el suport del papa, pretenen arrabassar Sicília a la jove princesa Constança, néta de l'emperador Frederic II d'Alemanya i esposa del comte de Barcelona, Pere el Gran. Així, doncs, els angevins topen, en un i altre lloc —a Provença i a Sicília—, amb els catalans.

D'aquesta manera, per tant, caldria identificar els dos malèvols cortesans de la llegenda amb el papa de Roma i amb el rei de França (o, més concretament, amb el representant dels seus interessos, Carles d'Anjou). L'emperadriu ofesa seria —en realitat— la princesa Constança, néta de Frederic II (últim representant del llinatge imperial alemany dels Hohenstaufen) i muller de Pere el Gran (comte de Barcelona i rei d'Aragó). Pel que fa al llegendari acompanyant del nostre comte, és probable que

---

Bernat Desclot (?-1288)

Historiador i intel·lectual. Autor de la *Crònica del rei en Pere* (també dita *Libre del rei En Pere d'Aragó e dels antecessors passats*), la més antiga conservada, perquè, tot i que el *Libre dels feyts* de Jaume I és anterior, ens arriba en un versió del segle XIV. Desclot hi fa un repàs dels regnats d'Alfons el Cast, Pere el Catòlic, Jaume el Conqueridor i Pere el Gran, incidint sobretot en la conquesta de Mallorca de Jaume I i en la figura de Pere II. La identitat de Desclot no ha pogut ser provada documentalment. En tot moment s'amaga darrere la narració i només un sol cop es descobreix com a testimoni directe dels fets que escriu. Hi ha, però, indicis per a suposar que es tractà d'un home anomenat Bernat Escrivà. És molt possible que es traslladés a València després de la conquesta de Jaume I, o potser a Xàtiva, on aprengué l'àrab. La tasca més important la realitzà durant el regnat de Pere II, en què ocupà l'escrivania de la cúria de Gandia i, pels volts de l'any 1283, fou nomenat tresorer reial fins a la mort del monarca.

es tractés del seu germà Jaume (rei de Mallorca), que —en la història real— va trair Pere aliant-se amb els angevins protegits per França i el papat. Finalment, l'anell que —a la llegenda— l'emperadriu regala al comte de Barcelona simbolitza —en realitat— la legitimitat del domini imperial sobre Sicília que la princesa Constança transmet als fills del seu matrimoni amb Pere el Gran. Un anell simbòlic que també es podria identificar amb un guant. Aquell guant que —instants abans de la seva execució a mans dels angevins— l'últim representant masculí de la nissaga dels Hohenstaufen va llançar als seus súbdits. Aquell mateix guant que Joan de Pròxida va recollir i va portar a Barcelona per entregar-lo a Pere el Gran, amb l'esperança que fes justícia tot venjant l'extermini del llinatge imperial dels Hohenstaufen i retornant Sicília a Constança, última representant legítima d'aquella dissortada nissaga

Una Europa canviant

La “revolució” de la baixa edat mitjana

Pels volts de l'any 1000, Europa occidental inicia un cicle de creixement agrari i demogràfic extraordinari, tant per la seva intensitat com per la seva durada, de més de tres segles. Un període caracteritzat per unes condicions climàtiques favorables i per l'absència de grans epidèmies, que no reapareixeran fins a la pesta negra del 1348. Un cicle de creixement que afavoreix i se sustenta —simultàniament— en un notable increment del bagatge tecnològic i cultural dels europeus. La mortalitat infantil disminueix i l'esperança de vida s'allarga. La consegüent expansió de la població comporta la superpoblació dels masos i les tinences existents, que esdevenen insuficients per a alimentar les famílies corresponents. Aquests nous europeus es llancen a la conquesta de boscos i pastures, armats de destrals i d'altres eines de ferro cada vegada més nombroses i variades. Estem davant del que podríem anomenar una “segona revolució del ferro”, gairebé tan transcendent com aquella primera que —1.500 anys enrere, a les nostres terres— havia donat origen a la cultura ibera. Una “segona revolució del ferro” que, precisament al nostre país, assolirà una de les seves màximes expressions, que serà coneguda a tot Europa com *la farga catalana*.

La mineria i la metal·lúrgia són molt importants per al desenvolupament econòmic de la Catalunya medieval (a Ripoll, Ribes de Freser, Camprodon...). Combinada amb la progressiva explotació dels boscos per a extreure'n fusta, la mineria no tan sols proporciona el ferro necessari per a les eines, sinó també per a les armes.

L'èxit d'aquests canvis tècnics, agraris i demogràfics resultarà tan esclatant que, ben aviat, als segles XII i XIII, els europeus occidentals es llançaran a la conquesta militar i política de tota la seva perifèria: Irlanda i Escòcia, al nord; Polònia, Bohèmia i Moràvia, a l'est; Terra Santa, al sud-est, i les ciutats del nord d'Àfrica i Al-Andalus, al sud. Una expansió militar i política en la qual catalans i francesos toparan repetidament des del principi del segle XIII: en la croada contra els càtars, que comportarà la mort de Pere I a Muret; en la croada contra Pere II, *el Gran*, per la qüestió de Sicília, o en la lluita per Grècia, en temps de la famosa Companyia d'Orient dels almogàvers.

Alhora, l'augment demogràfic i dels excedents agraris permet i afavoreix un important moviment migratori del camp a la ciutat que, juntament amb el desenvolupament del comerç, revifa els nuclis urbans. Aquests creixen en importància a mesura que aconseguen augmentar el seu potencial humà, però també perquè van construint un nou marc sociopolític que els permet alliberar-se del poder dels grans senyors feudals.

Així, les ciutats es converteixen en centres de redistribució de tots els productes del camp comercialitzats en una xarxa de fires i mercats cada vegada més densa i constant. Alhora, una part d'aquests productes entra en els circuits comercials a llarga distància a través del comerç naval. No podem oblidar mai que els costos del transport terrestre són molt superiors i, en moltes ocasions, del tot prohibitius.

Catalunya no en resta pas al marge. De fet, el centre de gravetat econòmic es desplaça del camp a les ciutats, i, molt especialment, a Barcelona. Tot i això, la presència de mercaders catalans en els circuits comercials mediterranis només comença a consolidar-se a partir de la segona meitat del segle XII, després de la conquesta de Tortosa (1149) i Lleida (1150), amb l'ampliació del rerepaís de Barcelona i l'allunyament de la frontera militar sarraïna. De fet, hem de tenir present que Catalunya i el seu futur "imperi" mediterrani són, entre d'altres coses, una mena de confederació de ciutats, capitanejada per la ciutat comtal.

Estats i ciutats

Durant aquesta "revolució" de la baixa edat mitjana, i molt especialment a partir dels segles XII i XIII, es consoliden diversos àmbits territorials —cada un d'ells amb un poder més o menys centralitzat—, que anomenarem *monarquies feudals*. Aquests nous poders sobirans poden constituir-se al voltant d'un rei, d'un duc o d'un comte, com podem veure, respectivament, en els casos de França, Borgonya i Catalunya, per posar tan sols tres exemples prou coneguts. En tot cas, la formació d'aquestes realitats "estats" serà lenta i costosa. Arreu hi ha molts aspirants a la so-

birania. Tant és així que, durant els segles següents, no estarem pas davant d'estats ben delimitats amb sobirans absoluts, sinó d'estats compostos i de sobirania compartides. I, sens dubte, la corona d'Aragó n'és un dels exemples més clars, amb un seguit d'estats confederats (Catalunya, Aragó, el País Valencià, Sicília...) en cadascun dels quals la sobirania és compartida (monarca, senyors laics i eclesiàstics, viles i ciutats...), la qual cosa fa que hi hagi marcs juridicoinstitucionals diferenciats (Corts, lleis, sistemes monetaris i fiscals...).

En aquest llarg trànsit que portarà Europa del feudalisme al capitalisme, els monarques s'aliaran sovint amb les creixents burgesies urbanes per tal de sobreposar-se a la classe feudal, en què ells mateixos tenen l'origen. En canvi de diners i capacitat intel·lectual, les ciutats obtindran la gestió de camins, fires, mercats, moneda...

Aquestes burgesies urbanes han de ser anomenades en plural, perquè estan formades per un conglomerat heterogeni de persones vinculades a les activitats comercials. De fet, no és pas cap casualitat que, etimològicament, *burgès* signifiqui 'habitant d'un burg', és a dir, d'una ciutat. En el sentit més ampli, doncs, són tan burgesos els grans mercaders, armadors de naus i banquers com els artesans i menestrals, passant pels professionals liberals (especialment metges i advocats). Amb el temps, fins i tot els fills no primogènits de la noblesa (o cavallers) engruixiran les files de les burgesies urbanes, es dedicaran als negocis i intentaran acaparar bona part dels càrrecs de govern de les ciutats. De fet, llevat de les grans famílies de l'aristocràcia terratinent, la resta de la noblesa serà assimilada progressivament per la burgesia. Un procés que en molts llocs d'Europa no culminarà fins ben entrada l'edat contemporània, però que a Catalunya resulta inqüestionable des del segle XIII, en el marc del pacte entre la casa comtal de Barcelona i les aristocràcies del país (i molt especialment per la gran burgesia, que al llarg d'aquest segle aconseguirà el control dels municipis i assumeix un paper rellevant a les Corts, i, a més, impulsa l'expansió "imperial" pel Mediterrani). En altres paraules, aquesta "revolució comercial burgesa" dona lloc, per tant, a un nou model econòmic i, també, a un nou model polític basat en el predomini de les ciutats. Especialment d'aquelles que pertanyen al patrimoni reial, perquè són les que obtenen més marge de llibertat política amb les noves institucions municipals autònomes i amb representació a les Corts (en l'anomenat *braç popular* o *reial*), mentre que les viles i ciutats que pertanyen als grans senyors laics o eclesiàstics tenen una autonomia municipal molt inferior i no tenen representació a les Corts.

Així, doncs, les ciutats que poden "fugir" del control senyorial s'organitzen en municipis o "comuns". Probablement, els *comuni* de les emprenedores ciutats mercantils italianes en són l'exemple més evident.

Els seus habitants s'uneixen per posar en "comú" els seus interessos contra un enemic exterior, tant si són comtes, bisbes, emperadors o papes. Aquest nou poder municipal es regeix per una assemblea popular (o arenga), que escull els prohoms que governaran els interessos "comuns" de la ciutat. En teoria, els seus càrrecs estan sempre a disposició dels seus conciudadans, però, pràcticament a tot arreu, acabaran esdevenint una elit difícil de remoure.

Moneda i comerç

Arreu d'Europa, la burgesia comercialitza excedents agraris, mobilitza les activitats manufactureres, inventa nous models contractuals, acumula capital i finança la política exterior del seu sobirà. I, en concret, la burgesia barcelonina s'assegura, a més, el control polític de la ciutat (a través de la creació de les noves institucions municipals) i el monopoli sobre la política monetària.

Una política monetària destinada a assegurar la qualitat i l'estabilitat de la moneda. Mercaders, armadors de naus i banquers viuen de la circulació, el canvi, l'acumulació i el préstec de monedes. I, ben aviat, aprenen que la moneda és massa important per deixar-la en mans d'uns sobirans sempre massa necessitats de diners i temptats, per tant, de rebaixar-ne la puresa per poder-ne fabricar més. Unes devaluacions monetàries que provoquen incertesa i inflació. I és evident que aquells que tenen moltes monedes no volen pas que perdin el seu valor. De la mateixa manera que aquells que han prestat diners a algú desitgen recuperar el seu capital amb monedes del mateix valor i no amb monedes devaluades.

En la mesura que el desenvolupament mercantil s'associa amb l'aparició d'un món financer cada vegada més important i sofisticat, l'estabilitat monetària esdevé un objectiu prioritari. Sempre molt més important per als banquers i grans mercaders importadors que no pas per als artesans i menestrals, és clar.

Per sustentar el seu creixement, Barcelona necessita importar grans quantitats de cereals. Catalunya és un país que on té terra no té aigua (la plana d'Urgell, el Camp de Tarragona, el Vallès...), i que on té aigua no té terra (Pirineus, Montseny...). En aquest sentit, cal recordar que el canal d'Urgell no es construirà fins la segona meitat del segle XIX i que els deltes de l'Ebre i del Llobregat, tal com avui els entenem, encara no existien.

Els catalans, doncs, han topat tradicionalment amb un sostre ecològic molt restrictiu. És a dir, la quantitat de recursos naturals que han pogut obtenir del seu propi territori sempre ha estat molt limitada. De fet, fins al segle XVIII, la societat catalana no podrà ultrapassar mai el mig milió d'habitants. I, cada vegada que s'acosti a aquesta magnitud,

Molí d'aigua o molí hidràulic

Els primers molins eren moguts per la força motriu d'un animal o d'un humà i, per aquesta raó, s'anomenaven també *molins de sang*, en contraposició als molins hidràulics, impulsats per la força d'un corrent d'aigua.

El cert és que tenim constància de l'existència de molins hidràulics des del segle I abans de Crist, però el seu ús no es generalitza fins més d'un mil·lenni més tard, durant la baixa edat mitjana.

La força d'un corrent o d'un salt d'aigua s'aprofita mitjançant una roda armada amb pales o amb catúfols que, a través del seu eix i d'un seguit d'engranatges, transmet el moviment que es consideri més oportú: moldre gra, elevar aigua, serrar fusta, fer pasta de paper... En concret, a Catalunya, la seva aplicació més destacada consisteix a moure martinets (una mena de grans martells) destinats a forjar el ferro. I, certament, en part gràcies a aquest mecanisme, els coltells i les ballestes dels catalans excel·liran en l'art de la guerra arreu del Mediterrani.

haurà d'obtenir grans quantitats de cereals de l'exterior: del Mediterrani (Sardenya, Nàpols i molt especialment Sicília) als segles XIII i XIV, i de les terres del Bàltic (a bord de vaixells holandesos i anglesos), des del segle XVII. Per poder cobrir aquestes importacions tan imprescindibles, l'economia catalana haurà de trobar productes per exportar, com, per exemple, teixits, eines de ferro i fruita seca a la baixa edat mitjana, i aguardent al final de l'edat moderna.

Al segle XIII, quan el protagonisme del comerç exterior català recau en Sicília —tal com veureu al llarg d'aquest llibre—, els artesans i menestrals catalans desenvolupen una competitiva indústria tèxtil capaç de cobrir la demanda interna i de guanyar quotes de mercat arreu del Mediterrani. I, evidentment, la importació i l'exportació de tants productes en quantitats tan grans estimula també la indústria naval.

Vaixells i ports

Des del segle XIII, aquest nou model econòmic impulsa la millora de les infraestructures portuàries i comercials. Tot i això, el "port" d'aquesta Barcelona, que lidera un veritable "imperi" mediterrani, no passarà mai de ser una simple platja, on els vaixells es veuen obligats a ancorar molts

metres mar endins i a desacarregar les mercaderies sobre barques o directament sobre les espatlles dels anomenats *mossos de la mar*.

Barcelona concentra els seus esforços en la construcció de les drassanes, per a fabricar les naus, i de llotges i magatzems, per a dur a terme la compravenda de mercaderies.

La situació del “port” de València no serà pas millor ni tan sols quan la ciutat sigui el centre financer i cultural dels Països Catalans al segle XV. De fet, a les nostres terres, durant alguns segles, l’únic port que podia ser mereixedor d’aquest nom era el de Portopí, a l’illa de Mallorca, un port natural defensat per dues torres i del qual ja trobem referències escrites al segle XII, en temps dels sarraïns.

En tot cas, a diversos llocs es comencen a construir petits molls per intentar protegir els vaixells de les inclemències meteorològiques. La ciutat comtal, per exemple, tardarà segles a completar l’espigó que arrenca des de l’actual Barceloneta. En canvi, sí que es farà un gran esforç per dotar la capital de les millors drassanes possibles, especialment per a construir-hi els vaixells de guerra.

Les drassanes es van construir a mesura que creix el volum comercial del port i la necessitat de protegir-ne les rutes. En concret, en el cas de Barcelona, la primera referència escrita de les drassanes apareix a les Constitucions del 1243, tot i que l’edifici actual correspon al regnat de Pere el Cerimoniós, un segle més tard.

Tal com acabem d’insinuar, ben aviat les necessitats comercials i militars es desenvolupen simultàniament. La construcció de vaixells de guerra esdevé imprescindible per a protegir els mercaders dels corsaris sarraïns de les illes Balears. Un cop les illes siguin conquerides i diverses places nord-africanes obligades a acceptar la “protecció” (o aliança) del comte de Barcelona, els catalans podran encaminar els seus esforços a disputar l’hegemonia del Mediterrani occidental. Evidentment, durant tot aquest llarg període, el mercaders catalans també es dedicaran a la “noble” pràctica del corsarisme i el contracorsarisme. Els homes de negocis són perfectament conscients que comprar no és res més que la resignada adquisició d’allò que no has pogut robar. I, tal com indiquen els economistes, el robatori és una forma alternativa de redistribució de la renda. La corona n’obté els corresponents benefici fiscals i, en ocasions, una eficaç col·laboració militar contra les flotes enemigues.

La fusta del Montseny i dels ports de Beseit permet construir els arrodonits vaixells mercants i les esveltes galeres de guerra.

Al segle XIII, el vaixell mercant català més habitual és la nau. Es tracta d’un típic buc rodó mediterrani sense remes que pot portar castell de popa i de proa i que pot ser usat eventualment en alguna acció militar. De forma similar, també poden tenir un ús militar la tarida i el lleny.

Atles de Cresques Abraham, editat el 1375.

Llenys i tarides

Semblant a una galiota, el lleny acostuma a ser més curt i més ample (de menys eslora i més mànega) que una galera. De la mateixa manera que la galera, el lleny també disposa de veles i remos. És especialment apte per al trasllat de tropes i d'aviuallaments.

La tarida és un vaixell de transport. Malgrat que les descripcions que ens arriben són molt contradictòries, sembla que —fonamentalment— és una embarcació força plana i molt ampla (de poc calat i molta mànega). Com tots els vaixells de transport de l'època, doncs, té una aparença “arrodonida” i es mou impulsat per veles. En concret, la tarida acostuma a tenir dos pals. I, probablement a causa de la seva amplada, en lloc d'un únic timó, sol tenir dos timons a popa per facilitar la direcció de la nau. En cas de guerra, les tarides acostumen a ser remolcades per les galeres, atès que aquestes darreres són tan estilitzades (tenen la mànega molt estreta) per afavorir la seva velocitat en el combat que es veuen obligades a arrossegar una tarida per transportar-hi tropes, cavalls, material de guerra i queviures.

Molt menys habituals són l'uixer i el pàmfil, que també són d'una mida considerable, però estan destinats quasi exclusivament al comerç; mentre que la barca es destina a petits recorreguts, a causa de la seva mida reduïda.

El vaixell de guerra per excel·lència construït a les drassanes catalanes és la galera de tres pisos de buc i castell de combat a popa i a proa. Totes les galeres són llargues i estretes, per moure's tan de pressa com sigui possible en combat, i impulsades fonamentalment per remers. La més gran de totes rep el sobrenom de *galera reial* i actua com a nau almirall de l'armada catalana (encara que no vol dir que sigui la nau del rei).

Burgèsia: del poder econòmic a l'expansionisme polític

El desenvolupament de la indústria naval estimula i se sustenta —recíprocament— en l'activitat comercial. Els mercaders catalans guanyen quotes de mercat a quasi tots els ports i la seva presència esdevé permanent. Al Mediterrani occidental intercanvien tota mena de productes per cobrir les importacions de blat i, als ports nord-africans, hi obtenen or subsaharià, que creua el desert a l'om de dromedaris. I, més enllà, als llunyans ports del “levant” mediterrani, hi adquireixen pebre, gíngebre,

canyella, sucre, mel, cotó, teles orientals, encens... que són redistribuïts als mercats europeus.

En temps de Jaume I, l'ampli ventall i el volum de tots aquests productes augmenta de forma espectacular, coincidint amb la creació dels Consolats de Mar. I, de fet, ben aviat la burgesia mercantil catalana estarà preparada i disposada a assumir tot el pes econòmic de l'aventura siciliana de Pere II, *el Gran*.

El llarg camí d'Occitània a Sicília

Catalunya i Occitània

Mitjançant el seu matrimoni amb Ermessenda de Carcassona, Ramon Berenguer I, *el Vell* (1035-1076), havia posat els fonaments de la presència catalana a Occitània amb la incorporació dels comtats de Carcassona i Rasés.

El pas decisiu, però, s'havia produït gairebé un segle més tard, amb l'enllaç entre Ramon Berenguer III i Dolça de Provença. El seu primogènit heretarà les terres del Casal de Barcelona, i les consolidarà amb la seva unió amb Peronella d'Aragó, mentre que el segon dels seus fills governarà Provença amb el nom de Berenguer Ramon.

Els dos germans formen una aliança prometedora. Ramon Berenguer és comte de Barcelona —i *princeps Cataloniae*— i espòs de la reina d'Aragó, la qual cosa dóna origen al llinatge de comtes reis catalanoaragonesos, mentre que Berenguer Ramon estén la seva influència més enllà dels Alps i estreny una sòlida relació de vassallatge amb l'imperi alemany, del qual Provença forma part.

Tots ells (catalans, provençals i alemanys) tenen el millor dels motius per mantenir-se units: el seu temor davant l'expansionisme francès. Aquesta formidable “diagonal” germanicoprovençalcatalana separa França del que, sens dubte, serà durant segles el seu millor aliat: el papat. Francesos i papals disputen a l'emperador l'hegemonia europea. Així, a Itàlia, aquest conflicte es materialitza en la lluita entre güelfs i gibel·lins, partidaris del papat i de l'imperi, respectivament.

Índex general

Hi havia una vegada.....	5
Una Europa canviant	11
El llarg camí d'Occitània a Sicília	21
Alemanya i Sicília	37
Preparant la conquesta de Sicília	51
La conquesta de Sicília.....	59
La defensa de Sicília.....	67
La croada contra Catalunya.....	79
Epíleg	91